

28 Η πολιτική της ελπίδας – τα λόγια του Barack Obama: Μετάφραση δύο πολιτικών λόγων του στα Ελληνικά: Προκλήσεις & Στρατηγικές

Αθηνά Νικοδήμου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι πολιτικές ομιλίες αποτελούν ένα είδος λόγου όπου χρησιμοποιούνται μέθοδοι πειθούς και θεωρούνται κείμενα με έντονα πολιτισμικά στοιχεία, τα οποία έχουν διαμορφωθεί τόσο από την ιστορία της χώρας, όσο και από το οικονομικό και κοινωνικό της περιβάλλον. Λόγω του σκοπού που εξυπηρετούν, ο μεταφραστής συχνά αντιμετωπίζει προκλήσεις κατά τη διάρκεια της μετάφρασης, διότι το κείμενο αφηγηρίας είναι εμπλουτισμένο με ποικίλα ρητορικά σχήματα, γλωσσολογικά και πολιτισμικά στοιχεία, τα οποία καλείται να τα διαχειριστεί με τέτοιο τρόπο ώστε το μεταφραστικό αποτέλεσμα που θα προκύψει να έχει επίδραση στους αναγνώστες του κειμένου υποδοχής.

Για το σκοπό της παρούσας εργασίας, έχουν επιλεγεί δύο πολιτικοί λόγοι του 44^{ου} Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, Barack Obama: η ομιλία με τίτλο "*The Night Before the Election*" και η Προεδρική Εναρκτήρια Ομιλία του. Οι ομιλίες αυτές έχουν μεταφραστεί στα Ελληνικά και η μετάφραση έχει βασιστεί στο θεωρητικό μοντέλο της Nord. Η παρούσα εργασία αναλύει τη μεταφραστική μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε καθώς και τις τεχνικές που υιοθετήθηκαν για να αντιμετωπιστούν τα μεταφραστικά προβλήματα που προέκυψαν κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Οι δυσκολίες έχουν εντοπιστεί σε δύο βασικά επίπεδα: το πολιτισμικό και το γλωσσολογικό επίπεδο. Στα επίπεδα αυτά, αναλύονται οι προκλήσεις που εμφανίστηκαν λόγω των λεξικο-γραμματικών φαινομένων, του πολιτισμικού περιβάλλοντος και της σύνταξης των προτάσεων. Παρατίθενται παραδείγματα που δείχνουν τις στρατηγικές που υιοθέτησε ο μεταφραστής για να διαχειριστεί τις συγκεκριμένες προκλήσεις. Αυτή η εργασία εγείρει διάφορα ερωτήματα που προκύπτουν σχετικά τη φύση των πολιτικών λόγων και το ρόλο τους στη μεταφραστική διαδικασία.

Επίσης, η παρούσα εργασία αποτελεί συμβολή για τη βιβλιογραφία που ασχολείται με τη ρητορεία σπουδαίων ομιλητών. Ο Barack Obama θεωρείται ένας δεινός ρήτορας που πρόσφατα απασχόλησε τη βιβλιογραφία επιλέγοντας τον Νοέμβριο του 2016 την Ελλάδα για τελευταίο του προορισμό ως Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών μιλώντας για «αξίες» στον «τόπο γέννησης της δημοκρατίας». Η εργασία παρουσιάζει τις προκλήσεις που προκύπτουν στην μετάφραση και την πολιτική ρητορεία στα Ελληνικά εξαιτίας της ευγλωττίας του στα Αγγλικά.

The Politics of hope – the words of Barack Obama: Translation of political speeches in Greek: Challenges encountered and strategies adopted

Athena Nikodimou

ABSTRACT

Political speeches constitute a form of persuasive discourse and are considered to be text types that are highly culture-bound and determined by the historical, financial and social elements they encompass. Due to the appellative intended function they serve, they often raise challenges to the translator's task because they are enriched with numerous rhetorical devices, linguistic and cultural elements that need

to be tackled effectively so as the effect of the source text (ST) to be preserved in the target text (TT).

In the current study, two seminal political speeches delivered by the 44th US President Barack Obama were selected: "*The Night Before the Election*" speech and the Presidential Inaugural address. In this paper, both speeches are translated into Greek based on the theoretical premises of Nord's model. The paper discusses the translation method adopted as well as the techniques used in tackling difficulties which were encountered during the translation process. The difficulties are divided into two main categories: cultural level and linguistic level, where lexico-grammatical, figurative language and sentence structure challenges are analysed. A number of examples will illustrate the strategies applied along with the difficulties encountered. Through this discussion, certain implications may emerge about the nature of political speeches and their role in the translation process.

Furthermore, the paper contributes to the public speaking literature for the rhetoric of key persuaders like Barack Obama, whose literature became current when he landed in Greece on November 2016 for his final trip abroad deal with "values" in the "birthplace of democracy". The paper will also highlight the challenges that his eloquent style in English is generating for the translation and political rhetoric in Greek.

0 Εισαγωγή

Η ανάπτυξη του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης έχει αυξήσει τη διάχυση πληροφοριών μεταξύ γεωγραφικά απόμακρων χωρών. Το γεγονός αυτό, έχει εντείνει την ανάγκη των ανθρώπων για διεθνή επικοινωνία και έχει ενισχύσει τον όγκο των μεταφράσεων (Schmitt 1999b: 9).

Η Schäffner (1997: 120) βλέπει τη μετάφραση ως έναν τρόπο διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Θεωρεί ότι η λειτουργία του κείμενου αφετηρίας ανταποκρίνεται στις προσδοκίες ενός συγκεκριμένου πολιτισμικού περιβάλλοντος και ικανοποιεί τις ανάγκες ενός συγκεκριμένου κοινού. Όταν μεταφράζεται σε κάποια άλλη γλώσσα απευθύνεται σε ένα διαφορετικό κοινό και, ενδεχομένως, η λειτουργία του να διαφοροποιείται για να εναρμονιστεί με τις καταστασιακές συνθήκες του πολιτισμικού περιβάλλοντος υποδοχής. Για το λόγο αυτό, υποστηρίζει ότι ο μεταφραστής, πέρα από τα γλωσσολογικά στοιχεία, πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις αποσκοπούμενες λειτουργίες που εξυπηρετεί τόσο το κείμενο αφετηρίας όσο και το κείμενο υποδοχής κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας.

Ένα είδος κειμένου με έντονα πολιτισμικά στοιχεία είναι ο πολιτικός λόγος. Η λειτουργία του καθορίζεται σε υψηλό βαθμό από τις πολιτισμικές αξίες του κοινού στο οποίο απευθύνεται και, για το λόγο αυτό, είναι εμπλουτισμένος με στοιχεία που καθορίζονται από την ιστορία, το οικονομικό περιβάλλον και το κοινωνικό υπόβαθρο της εκάστοτε χώρας (Trosborg, 1997: 145). Επίσης, καθορίζεται και από τις τεχνικές πειθούς που χρησιμοποιεί ο εκάστοτε ρήτορας. Σύμφωνα με τον Lefevere (1992: 9), ο μεταφραστής είναι ο πολυπολιτισμικός μεσάζοντας που απεικονίζει την εικόνα που έχει ο ομιλητής ή ο συγγραφέας του κειμένου αφετηρίας στο μυαλό του και η μετάφρασή του ξεπερνάει τα σύνορα που θέτει η διαφορετικότητα των πολιτισμών.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταδείξει το βαθμό κατά τον οποίο η μετάφραση πολιτικών λόγων δύναται να ξεπεράσει τα σύνορα αυτά. Έχουν επιλεγεί δύο πολιτικοί λόγοι του Barack Obama: η ομιλία με τίτλο *"The Night Before the Election"* και η Προεδρική Εναρκτήρια Ομιλία, οι οποίοι έχουν μεταφραστεί στα Ελληνικά και η μετάφραση τους έχει βασιστεί στο θεωρητικό μοντέλο της Nord (1997). Θα αναλυθεί τόσο η μεταφραστική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε καθώς και οι τεχνικές που υιοθετήθηκαν για να αντιμετωπιστούν τα μεταφραστικά προβλήματα που προέκυψαν κατά τη μεταφραστική διαδικασία.

1 Ανάλυση Λειτουργικότητας (functional analysis): Θεωρητικό μοντέλο της Nord

Η Nord (1997) ανέπτυξε το θεωρητικό μοντέλο λειτουργικότητας των κειμένων αφετηρίας και υποδοχής, εμπνευσμένη από την "Σκοποθεωρία" (*Skopos-theorie*) του Vermeer. Για τη Nord, όταν ένα κείμενο αφετηρίας μεταφέρεται σε ένα διαφορετικό κοινό υποδοχής, τότε η μεταφραστική δράση που προκύπτει κατά τη μεταφορά αυτή γίνεται με πρόθεση να εξυπηρετηθεί ένας Σκοπός (Skopos). Το κείμενο υποδοχής που διαμορφώνεται πρέπει να χαρακτηρίζεται από "λειτουργικότητα", δηλαδή να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες και το γνωσιακό υπόβαθρο του κοινού υποδοχής. Σύμφωνα με την Nord, για να επιτευχθεί ο Σκοπός αυτός, θα πρέπει ο εμπνευστής (initiator) του κειμένου αφετηρίας να αποσαφηνίσει στο μεταφραστή τον επικοινωνιακό σκοπό που υπηρετεί το κείμενο υποδοχής, με άλλα λόγια, να προσδιορίζει τη λειτουργία του.

Κατά τη Nord (1997: 138), η λειτουργικότητα στη μετάφραση πρόκειται για μια μεθολογική προσέγγιση όπου ο μεταφραστής στηρίζει τη μεταφραστική δράση που ακολουθεί στη λειτουργία του κειμένου υποδοχής. Είναι, δηλαδή, ο μεσάζων (mediator) που καλείται να ανταπεξέλθει στις προσδοκίες δύο γλωσσών και πολιτισμών προκειμένου να αναπτύξει ένα

κείμενο υποδοχής του οποίου ο αναγνώστης να μην αντιλαμβάνεται ότι πρόκειται περί μετάφρασης.

Βάσει του μοντέλου της Nord (1997), το αποτέλεσμα αυτό επιτυγχάνεται όταν δοθούν στο μεταφραστή οι κατάλληλες μεταφραστικές οδηγίες (source text & target text translation brief), οι οποίες περιλαμβάνουν ορισμένες παραμέτρους που προσδιορίζουν τον επικοινωνιακό σκοπό του κειμένου αφετηρίας και του κειμένου υποδοχής. Οι παράμετροι αυτές είναι: οι επιδιωκόμενες κειμενικές λειτουργίες, ο πομπός & ο δέκτης, ο χρόνος και ο τόπος ανάπτυξης του κειμένου, το μέσο και ο λόγος για τον οποίο γράφτηκε το κείμενο αφετηρίας και υποδοχής.

1.1 Ανάλυση μεταφραστικών οδηγιών ομιλιών του Barack Obama (source text translation brief)

Η παρούσα εργασία αναλύει δύο πολιτικές ομιλίες του Barack Obama, οι οποίες αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικά ρητορικά είδη, και κατά συνέπεια, δύο διαφορετικές **επιδιωκόμενες λειτουργίες**. Η ομιλία με τίτλο «*Η βραδιά πριν την Εκλογή*» (“Night Before the Election”) υπάγεται στην κατηγορία των συμβουλευτικών λόγων (deliberative speech). Ο Barack Obama απευθύνεται στους αμερικανούς πολίτες αναλύοντας θέματα πολιτικής και τους συμβουλεύει σχετικά με την ψήφο τους. Η δεύτερη ομιλία του, η Εναρκτήρια ομιλία, είναι ένα είδος επιδεικτικού λόγου (epideictic speech), (Ensink and Sauer, 2003), διότι πρόκειται για μια ομιλία του απαγγέλλουν οι πρόεδροι όταν αναλαμβάνουν τα καθήκοντά τους. Πρόκειται για μια μορφή επαίνου με επικοινωνιακό στόχο όχι μόνο να τιμήσει και να ευχαριστήσει το λαό της Αμερικής για την ψήφο του αλλά και να του παραθέσει τα κακώς κείμενα του παρελθόντος ώστε να τον κινητοποιήσει για το μέλλον.

Ο Barack Obama, ο **πομπός** των ομιλιών αυτών, είναι μια πολιτική φιγούρα η οποία αιχμαλώτισε, για πρώτη φορά, τα πλήθη στην Εθνική Συνέλευση Δημοκρατικών το 2004 και συνέχισε να τα συνεπαίρνει σε παγκόσμια κλίμακα μέχρι την Αποχαιρετιστήρια ομιλία του το 2017. Θεωρείται ένας προικισμένος πολιτικός με αξιέπαινες ρητορικές ικανότητες και δυναμική προσωπικότητα. Ο Barack Obama αντιλαμβάνονταν τη δύναμη που έχουν οι λέξεις και τον τρόπο που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία επικοινωνίας για να δημιουργήσουν εικόνες και να εγείρουν συναισθήματα (Fleishman, 2017). Οι πιο αξιοσημείωτες ομιλίες του ήταν η ομιλία του στο Κάιρο και στα Βραβεία Νόμπελ Ειρήνης το 2009 αλλά και η ομιλία του στην Αθήνα το 2016, προορισμό που επέλεξε ως τελευταίο του ταξίδι όντας Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειώσουμε ότι ο Barack Obama ήταν ο ρήτορας των ομιλιών που αναλύουμε αλλά ο συγγραφέας αυτών ήταν ο αρχισυντάκτης, Jon Favreau, και η ομάδα

του. Επομένως, ο επικοινωνιακός στόχος των ομιλιών αφητηρίας επετεύχθη από τη ρητορική ευγλωπτία του Barack Obama αλλά και από τις ικανότητες γραφής του Jon Favreau.

Ο χρόνος και ο τόπος απαγγελίας των δύο ομιλιών διαφέρουν σημαντικά. Η ομιλία με τίτλο «*Η βραδιά πριν την Εκλογή*» πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του στη Βιρτζίνια μια μέρα πριν την εκλογή του, ενώ η εναρκτήρια ομιλία έλαβε χώρα στο Λευκό Οίκο όταν ανέλαβε καθήκοντα Προέδρου. Επίσης, **ο δέκτης**, δηλαδή το κοινό που απευθύνεται είναι διαφορετικό. Στην πρώτη περίπτωση, επικοινωνεί με τους αμερικανούς πολίτες που τον υποστηρίζουν ενώ στη δεύτερη περίπτωση, απευθύνεται τόσο στο λαό της Αμερικής όσο και στους λαούς και τους ηγέτες όλων των χωρών του κόσμου. Για το λόγο αυτό, διαφέρει και το **μέσο** που χρησιμοποίησε για να μεταδοθούν οι ομιλίες του. Η ομιλία με τίτλο «*Η βραδιά πριν την Εκλογή*» μεταδόθηκε σε ζωντανή σύνδεση στο εθνικό τηλεοπτικό δίκτυο της Αμερικής ενώ η Εναρκτήρια Ομιλία μεταδόθηκε σε ζωντανή σύνδεση στα παγκόσμια δίκτυα και σε δεύτερο χρόνο εμφανίστηκε σε όλα τα λοιπά μέσα (τύπο, internet).

Συμπερασματικά, υποθέτουμε ότι «*Η βραδιά πριν την Εκλογή*» συμβολίζει το τέλος της καριέρας του ως Γερουσιαστής ενώ η Εναρκτήρια Ομιλία αποτελεί την απαρχή μια νέας εποχής ενός Προέδρου που έμελλε να επηρεάσει βαθιά όχι μόνο τους αμερικανούς πολίτες αλλά και τους πολίτες όλου του κόσμου.

1.2 Ανάλυση μεταφραστικών οδηγιών ομιλιών του Barack Obama (target text translation brief)

Σύμφωνα με τη Nord (1997), ο μεταφραστής μελετώντας τις οδηγίες του κειμένου αφητηρίας και του κειμένου υποδοχής καταλήγει στη μεταφραστική μέθοδο που θα ακολουθήσει. Συγκρίνοντας τις οδηγίες των συγκεκριμένων πολιτικών ομιλιών (κείμενα αφητηρίας) με αυτές των κειμένων υποδοχής τους προκύπτουν ποικίλα συμπεράσματα.

Αναφορικά με τις **επιδιωκόμενες λειτουργίες** του κειμένου υποδοχής, παρατηρείται ότι η «προθετικότητα» διαφέρει εν μέρει σε σχέση με αυτή του κειμένου αφητηρίας. Οι δύο ομιλίες που αναλύουμε μπορεί να υπάγονται σε δύο διαφορετικά ρητορικά είδη, ωστόσο έχουν ως στόχο τόσο να ενημερώσουν τον λαό της Αμερικής όσο και να επηρεάσουν το θυμικό του και να εγείρουν συναισθήματα. Το κείμενο υποδοχής έχει ως αποκλειστικό στόχο την ενημέρωση του κοινού, γεγονός που προκύπτει από την ανάλυση των δεκτών, δηλαδή του ελληνικού κοινού.

Οι **δέκτες** του κειμένου υποδοχής είναι οι Έλληνες πολίτες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής θεωρούνται μια από τις ισχυρότερες χώρες του κόσμου και ο Barack Obama ήταν

ένα ηγέτης που είχε επίδραση σε παγκόσμια κλίμακα. Για το λόγο αυτό, ο ελληνικός λαός που ενδιαφέρεται για τα πολιτικά δρώμενα και είναι είτε θετικά είτε αρνητικά διακείμενος στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αποτελεί το αναγνωστικό κοινό των μεταφράσεων των εν λόγω ομιλιών.

Το μέσο στο οποίο θα εμφανιστούν τα κείμενα υποδοχής διαφέρει από το μέσο που μεταδόθηκαν τα κείμενα αφετηρίας. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, ως μέσο έχουν επιλεγεί τα έντυπα μέσα και το internet. Οι μεταφράσεις των ομιλιών θα μπορούσαν να εμφανιστούν σε πολιτικές εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία πολιτικού περιεχομένου και ενημερωτικές ιστοσελίδες.

Αναφορικά με το χρόνο πρόσληψης των κειμένων υποδοχής, αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ οι πολιτικές ομιλίες μεταδόθηκαν σε ζωντανή σύνδεση, τα κείμενα υποδοχής (οι μεταφράσεις τους) φτάνουν στα χέρια του ελληνικού κοινού μήνες μετά την απαγγελία τους.

1.3 Μεταφραστική μέθοδος / στρατηγική

Η ανάλυση των μεταφραστικών οδηγιών των κειμένων αφετηρίας και των κειμένων υποδοχής συνέβαλε στον καθορισμό της μεταφραστικής μεθόδου που ακολούθησε ο μεταφραστής.

Η Nord (1991: 47) υποστηρίζει ότι υπάρχουν δύο είδη μεταφραστικών μεθόδων: η τεκμηριωτή μετάφραση (*documentary translation*) και η εργαλειακή μετάφραση (*instrumental translation*). Η εργαλειακή μετάφραση υιοθετεί μια στοχοκεντρική προσέγγιση όπου το κείμενο υποδοχής λειτουργεί ως ένα νέο εργαλείο επικοινωνίας μέσω του οποίου ο πομπός και το κοινό υποδοχής αποκτούν μια διαφορετική επικοινωνιακή διάδραση. Στην περίπτωση αυτή, το κείμενο αφετηρίας λειτουργεί ως το πρότυπο βάσει του οποίου αναπτύχθηκε το κείμενο υποδοχής. Αντίθετα, η τεκμηριωτή μετάφραση ακολουθεί μια πηγοκεντρική προσέγγιση. Σύμφωνα με τη Nord (1997: 47), ο μεταφραστής που υιοθετεί τη συγκεκριμένη μέθοδο έχει ως στόχο να αναπαραγάγει «τα λόγια του κειμένου αφετηρίας, προσαρμόζοντας τη σύνταξη και τους ιδιωτισμούς στις νόρμες της γλώσσας στην οποία μεταφέρεται». Η συγκεκριμένη μέθοδος προτιμάται στις μεταφράσεις πολιτικών λόγων.

Για τη μετάφραση των δύο πολιτικών ομιλιών που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, χρησιμοποιήθηκε η τεκμηριωτή μεταφραστική μέθοδος διότι, μέσω της ανάλυσης των μεταφραστικών οδηγιών (*translation brief*), διαπιστώθηκε ότι οι δέκτες των κειμένων υποδοχής δεν επιδιώκουν να έχουν μια άμεση επικοινωνία με τον ρήτορα των ομιλιών αυτών αλλά λειτουργούν κυρίως ως παρατηρητές της άμεσης επικοινωνίας που έχει ο Barack Obama με τους δέκτες του κειμένου αφετηρίας, δηλαδή τον λαό της Αμερικής.

2 Μεταφραστικά προβλήματα & στρατηγικές

Οι δύο πολιτικοί λόγοι που έχουν επιλεγεί αποτελούν παραδείγματα που παρουσιάζουν αντικειμενικά μεταφραστικά προβλήματα που προκύπτουν κατά τη διαδικασία μετάφρασης πολιτικών λόγων, και στρατηγικές που έχουν υιοθετηθεί για την αντιμετώπισή τους. Η προσέγγιση που ακολουθεί βασίζεται στο πλαίσιο Holz Mänttari (1984) & Nord (1997).

α) **Πραγματολογικά προβλήματα:** πρόκειται για δυσκολίες που προκύπτουν λόγω παραγόντων όπως είναι ο αποστολέας, ο δέκτης, το πολιτισμικό περιβάλλον, ο χρόνος, ο τόπος, το μέσο, το κίνητρο και η κειμενική λειτουργία. Για παράδειγμα, ένα πολιτισμικό στοιχείο που έχρηζε ιδιαίτερης προσοχής από το μεταφραστή ήταν η έκφραση “our founding documents”. Τα εν λόγω έγγραφα είναι σημαντικά ιστορικά έγγραφα που αφορούν την ίδρυση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Πρόκειται για ένα στοιχείο του αμερικανικού πολιτισμού με το οποίο το ελληνικό αναγνωστικό κοινό δεν έχει καμία συσχέτιση. Ο μεταφραστής αντιμετώπισε τη δυσκολία αυτή υιοθετώντας την τεχνική της διεύρυνσης (expansion strategy), αποδίδοντας τη συγκεκριμένη έκφραση ως «τα θεμελιώδη έγγραφα μας, όπως το Σύνταγμα και η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας». Στόχος του ήταν να προκαλέσει λιγότερη σύγχυση στο ελληνικό κοινό υποδοχής.

β) **Προβλήματα που συνδέονται με το πολιτισμικό ζεύγος:** αφορούν προβλήματα που εμφανίζονται όταν υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ του ύφους και των νορμών του πολιτισμικού ζεύγους. Αναφορικά με την υφολογία, ο τρόπος που ρητορεύει ο Barack Obama εγείρει δυσκολίες για τον μεταφραστή στο επίπεδο των συνομιλιακών ρόλων (tenor). Επιλέγοντας ένα λιγότερο επίσημο ύφος επιχειρεί να εξαλείψει την κοινωνική απόσταση που υπάρχει σε αυτόν και το κοινό του (π.χ. εκτενή χρήση του α' και β' ενικού: 'εγώ', 'εσύ'). Ωστόσο, το ύφος αυτό δε συνάδει με αυτό που υιοθετούν οι Έλληνες πολιτικοί και ο μεταφραστής οφείλει να προσαρμόσει το κείμενο υποδοχής στα ελληνικά δεδομένα χρησιμοποιώντας στοιχεία της εργαλειακής μετάφρασης.

γ) **Προβλήματα που συνδέονται με το ζεύγος γλωσσών:** ταυτίζονται με προβλήματα στο λεξιλόγιο, στη σημασία, στη σύνταξη και στο ύφος του ζεύγους γλωσσών. Η αγγλική γλώσσα είναι εμπλουτισμένη με σύνθετες λέξεις και ο Barack Obama έχει κάνει αρκετές γλωσσικές επιλογές τέτοιου είδους. Ένα παράδειγμα είναι η σύνθετη λέξη “hard-earned peace” την οποία ο μεταφραστής επέλεξε να τη μετατρέψει σε πρόταση για να πετύχει ένα εύηχο αποτέλεσμα.

δ) **Προβλήματα που συνδέονται με το κείμενο αφητηρίας:** παραδείγματα τέτοιων προβλημάτων είναι οι νεολογισμοί, τα λογοπαίγνια και τα σχήματα λόγου. Οι πολιτικοί λόγοι

είναι διανθισμένοι με τα στοιχεία αυτά. Στην ομιλία με τίτλο «*Η βραδιά πριν την Εκλογή*», ο Barack Obama επιλέγει έναν έξυπνο ιδιωτισμό “puts reason against reason”. Το φαινόμενο αυτό λέγεται αντανάκλαση (Corbett, 1990: 447) και πρόκειται για ένα γλωσσοπαίγνιο κατά το οποίο επαναλαμβάνονται δύο ομόηχες λέξεις στην ίδια πρόταση. Ο μεταφραστής για να υπερβεί τη δυσκολία αυτή, υιοθέτησε τη στρατηγική μετάταξης (transposition) αντικαθιστώντας το πρώτο ουσιαστικό ‘reason’ με ένα ρήμα («επιχειρηματολογεί ενάντια στη λογική»).

Επίσης, ένα κύριο χαρακτηριστικό των πολιτικών λόγων είναι οι μεταφορές. Μια μεταφορική έκφραση που εντοπίστηκε στην Εναρκτήρια ομιλία του Barack Obama και δημιουργήσε μεταφραστικό πρόβλημα είναι “spoken during rising tides of prosperity and the still waters of peace”. Η συγκεκριμένη έκφραση αποτέλεσε πρόκληση για δύο λόγους: α) πρόκειται για μια μεταφορά που δε χρησιμοποιείται ευρέως και β) δημιουργεί δύο αντίθετες εικόνες στο μυαλό του δέκτη. Ο μεταφραστής διαχειρίστηκε την περίπτωση αυτή υιοθετώντας δύο στρατηγικές: τη στρατηγική αντικατάστασης (Newman, 2003) και τη στρατηγική της μετάταξης για να διατηρήσει την αντίθεση αυτή. Αντικατέστησε την εικόνα που δημιουργεί η μεταφορά αυτή με μια εικόνα πιο γνώριμη στο ελληνικό κοινό και μετέτρεψε το ουσιαστικό “tides” σε επίθετο («έχουν ειπωθεί σε καιρούς ευημερίας και γαλήνιες εποχές ειρήνης»).

3 Συμπεράσματα

Η σημασία της λειτουργικότητας, οι μεταφραστικές οδηγίες που αναλύει η Nord καθώς και τα μεταφραστικά προβλήματα που προκύπτουν κατά τη μεταφραστική διαδικασία αποτελούν ένα βοήθημα για το μεταφραστή που καλείται να μεταφέρει έναν πολιτικό λόγο σε μια άλλη γλώσσα.

Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι, από τη μία πλευρά, οι μεταφραστικές οδηγίες βοηθούν τον μεταφραστή να επιλέξει εάν θα κατευθυνθεί προς την τεκμηριωτή μετάφραση ή προς την εργαλειακή, ωστόσο, από την άλλη πλευρά, τα μεταφραστικά προβλήματα φανέρωσαν ότι υπήρχαν αρκετές περιπτώσεις όπου απαιτούνταν η χρήση της εργαλειακής μεθόδου. Δεδομένης της ιδιαιτερότητας των πολιτικών λόγων, ο μεταφραστής οδηγείται αναπόφευκτα στην υιοθέτηση μια «υβριδικής» μεθόδου όπου γίνεται χρήση και της τεκμηριωτής αλλά και της εργαλειακής τεχνικής.

Επίσης, οι πολιτικοί λόγοι ως κείμενα με έντονα πολιτισμικά στοιχεία και εμπλουτισμένα με ποικίλα σχήματα λόγου που ενισχύουν τις τεχνικές πειθούς που επιστρατεύεται ο ρήτορας χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης από το μεταφραστή. Οι επαγγελματίες μεταφραστές, προκειμένου να μπορούν να μεταφέρουν το κείμενο σε μια άλλη γλώσσα αποτελεσματικά,

οφείλουν να κάνουν εκτενή έρευνα μελετώντας όχι μόνο πολιτικά βιβλία και άρθρα αλλά παρατηρώντας την υφολογία του πολιτικού ρήτορα της εκάστοτε χώρας.

4 Βιβλιογραφία

- [1] Corbett, E. (1990) *Classical Rhetoric for the Modern Student*. New York and Oxford: Oxford University Press
- [2] Ensink, T. and Sauer C. (2003) *The Art of Commemoration. Fifty years after the Warsaw Uprising*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- [3] Fleishman, J. (2017) 'Eloquence and literary power make President Obama one of the nation's great orators'. *Los Angeles Times* διαθέσιμο σε <http://www.latimes.com/entertainment/movies/la-ca-obama-eloquent-speeches-20170111-story.html> [πρόσβαση, 25 Ιουλίου 2017].
- [4] Holz Mänttari, Justa (1984): *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. (=Annales Accademiae Scientiarum Fennicae B 226). Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia
- [5] Lefevere, A. (1992) *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London: Routledge.
- [6] Newmark, P. (2003) *A Textbook of Translation*. London: Longman.
- [7] Nord, C. (1991) *Text Analysis in Translation*. Amsterdam: Rodopi.
- [8] Nord, C. (1997) *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist approaches explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- [9] Schäffner C. (1997) 'Strategies of Translating Political Texts'. In Trosborg A. (ed.) (1997) *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins, σσ. 119-141
- [10] Schmitt, Peter A. (1999b): „Marktsituation der Übersetzer“, M. Snell-Hornby/H. G. Höning/P. Kußmaul/P. A. Schmitt, (επιμ.): *Handbuch Translation*, Tübingen, σσ. 5-13
- [11] Trosborg A. (1997) 'Translating Hybrid Political Texts'. In Trosborg A. (ed.) (1997) *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins, σσ. 145-158.

Αθηνά Νικοδήμου

Μεταφράστρια

Ηλ.ταχ.: athina.nikodimou@gmail.com